

Asia: VN/24927/2020

Lausuntopyyntö uudistettavan lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen luonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot ohjeen yleisestä osasta: luvut 1–3

Vaikutusarvioinnin ohjeistusta on täsmennetty oikealla tavalla eriyttäen säädösten voimaantulon edeltäviä vaiheita kuten esivalmistelua, perusvalmistelua, valtioneuvostovalmistelua, toimeenpanoa, seurantaa, EU-valmistelua jne. Ohjeistuksessa on myös todettu nimenomaan kotitalouksien asema ja erityisten kansalaisryhmien asema kuten työttömät työnhakijat, pienituloiset, eläkeläiset. Edelleen huomiota on kiinnitetty myös esimerkiksi innovaatiotoiminnan edellytyksiin sekä elinkaariajatteluun eri yhteiskuntaryhmien osalta.

Säädösvalmistelun vaikutuksia on syytä eritellä ohjeistuksessa yksityiskohtaisesti nimenomaan yritysvaikutusten osalta. Yritystoiminnan keskeinen osa on työntekijät. Työvoiman käyttötavoilla kuten työsuhdemuodoilla, yritystoiminnan organisointiin ja toimintaan liittyvillä tavoilla kuten alihankinnalla, vuokratyövoiman käytöllä, kilpailuttamisella sekä alustatalouden toimintamalleilla ym. on merkittävää välitöntä ja välillistä vaikutusta työntekijöiden asemaan. Tältä osin SAK lausuu, että ohjeistuksessa on edelleen tarvetta kiinnittää useammassa kohdassa huomioita työntekijöiden asemaan vaikuttaviin tekijöihin.

Yleisesti vaikutusten arvioinnin toimivuuden osalta olennaista on arviointitoimintaan osallistuvien tahojen riittävät resurssit. Kuten SAK:kin on aiemmissa valmisteluvaiheissa lausunut, on ohjeistuksen käytännön toteutumisen kannalta olennaista, että lainvalmistelussa on riittävästi henkilöstöä kussakin valmisteluhankkeessa, valmisteluun varataan riittävästi aikaa, tukitoiminnot ovat käytettävissä ja esimerkiksi valmistelijoiden ammattitaitoa ylläpidetään suunnitelmallisesti. Viime aikoina keskeisin kehittämistarve on käytännössä liittynyt nimenomaan riittävien resurssien varaamiseen jo pelkästään riittävän valmisteluhenkilöstön ja aikataulun osalta. Käytännössä monia tärkeitäkin lainsäädäntöhankkeita on jouduttu lykkäämään tai hakemaan lisäaikaa valmisteluhankkeen saamiseksi loppuun. Toki korona-pandemia on asettanut lisähaasteita lainvalmistelulle.

Huomiot perus- ja ihmisoikeusvaikutuksista: luku 4.1

Ehdotuksessa on todettu laajasti eri toimintatavoista, joilla voidaan selvittää ja varmistaa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Ohjeistuksessa on todettu myös eri tahoja edustavien tahojen kuuleminen ko. vaikutusten osalta. Tältä osin SAK toteaa, että perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia tulee arvioida jo hankkeiden alkuvaiheessa ja jo toimeksiantojen laatimisvaiheessa. EU- ja kansainvälisen oikeuden osalta tulee huomioida oikeuskäytäntö ja sen viimeaikaisen kehityksen merkitys, jonka selvittämiseen tulee myös varata riittävät resurssit.

Huomiot taloudellisista vaikutuksista: luku 4.2

Taloudellisten vaikutusten osalta ohje keskittyy suurelta osin verovaikutuksiin ja eri julkistalouden toimijoiden toimintaedellytysten muutoksiin. Kansalaisten ja työntekijöiden osalta taloudellisia vaikutuksia tulisi pyrkiä tarkastelemaan mahdollisimman lähellä kansalaisten ja työntekijöiden arkea. Tämän tiedon välittämisessä työelämän osalta on yksi keskeinen taho työntekijöitä edustavat ammattiliitot, joissa paitsi kehitetään työmarkkinoiden sopimustoimintaa, niin myös vaikutetaan työntekijöiden edunvalvontaan yksittäisissä työsuhteasioissa. Ammattiliitoilla on ajantasainen ja laaja tietämys työelämään liittyvistä epäkohdista, kehittämistarpeista ja työntekijöiden taloudelliseen asemaan vaikuttavista seikoista. Kolmikantainen valmistelumalli on pääsääntöisesti toiminut työelämään ja sosiaaliturvaan liittyvissä asioissa työ- ja elinkeinoministeriössä sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä. Sen sijaan muissa ministeriöissä työntekijäjärjestöjen kuuleminen työntekijöiden asemaan ja toimeentuloon vaikuttavista lakihankkeista tulisi perustellusti olla laajempaa. Näin esimerkiksi laajasti vaikuttavien oikeusministeriön lakimuutosten osalta.

Huomiot ympäristövaikutuksista: luku 4.3

-

Huomiot muista ihmisiin kohdistuvista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista: luku 4.4

Ohjeessa todetaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaikutusten arvioinnin suorittamisesta ja mistä on saatavissa tietoa ja tietolähteitä ko. asioista. Työelämän osalta SAK toteaa, että ohjeessa olisi hyvä todeta myös työntekijöitä edustavat ammattiliitot ja palkansaajakeskusjärjestöt, jotka suorittavat selvitys- ja tilannekartoitusta myös yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoasioiden edistymisestä työelämässä tutkimus- ja viranomaistahojen lisäksi. Työntekijäjärjestöt seuraavat myös muita tässä osiossa todettuja asioita kuten vammaisten asemaa työelämässä, rikollisuuden yleistymistä erityisesti työelämään liittyen sekä työntekijöiden hyvinvointia työelämän vaatimusten näkökulmasta. Myös näiden asioiden osalta on saatavissa runsaasti tietoa työntekijöitä edustavilta tahoilta sekä työelämän tutkimusta ja seuranta suorittavilta muilta organisaatioilta kuten Työturvallisuuskeskus tai Työn ja talouden tutkimus LABORE.

Työllisyyden osalta ehdotuksessa on todettu osa-aikatyöntekijöiden ja kokoaikatyöllisten välisten tekijöiden erittely ja siihen liittyviä haasteita. Työllisyysvaikutusten arvioinnissa voi ehdotuksen mukaan olla olennainen kysymys, mikä vaikutus sääntelyllä on työllisyyteen kokoaikatyöllisten määrässä mitattuna, jolloin kyseeseen voi tulla työllisyysvaikutusten muuntaminen kokoaikaekvivalentiksi. Tämän osalta SAK lausuu, että työllisyyttä tulee tarkastella eri työaikamuodot- ja työsuorittamistavat huomioivalla tavalla, jonka perusteella on mahdollista saada

realistinen kuva esim. osa-aikatyösuhteiden työtuntien määrän kehittymisestä. Ehdotuksen työelämä -kohdassa (4.4.8.2) on lueteltu hyvin työelämän erilaisia laadullisia tekijöitä, joita tulisi esimerkinomaisesti ottaa esille vaikutusten arvioinnissa. Ehdotuksessa on myös tuotu esille se seikka, että työntekijä on työsuhteen heikompi osapuoli, mikä tulee huomioida arvioinnissa. Työelämää koskevien tietojen osalta olisi ohjeessa myös hyvä mainita, että lisätietoa ko. asioista on saatavissa työntekijäjärjestöistä.

Muut huomiot

-

Latvatalo Eveliina
SAK ry - Työehdot-osasto päälakimies Timo Koskinen